

EN HOMENATGE A JOAN ESTADES ENSEÑAT

Josep Antoni Morell González

Joan Estades Enseñat va néixer a Lyon (França) el 23 de novembre de 1916. De petit va anar a l'escola de les monges de la Caritat i després va anar al Convent on ja hi havia els frares dels Sagrats Cors.

Ramon Bernat Rullan, bon amic seu i company de curolles, diu que ell va anar a les monges del Cellar mentre que en Joan anava al carrer Rectoria. Després precisa que en Joan era un *pa torrat* (alumne dels Sagrats Cors) quan ell era dels baveralls. Aleshores els frares del baverall (germans de les Escoles Cristianes de La Salle) estaven a l'edifici de Cas Cedasser, actual caserna de la Guàrdia Civil. Quan en Joan va acabar als Sagrats Cors passà a La Salle per aprendre comptabilitat i va ser el moment en què l'amistat entre Ramon Bernat i Joan Estades fructificà.

Tornaren a trobar-se a la Congregació Mariana els capellans responsables de la qual foren successivament Mn. Antoni Rullan "Ros", Mn. Joan Sueca Miralles i Mn. Josep Morey amb qui Joan Estades va mantenir una forta amistat al llarg de tota la vida. Després, la Congregació Mariana va perdre força i els seus responsables l'oferiren als Pares dels Sagrats Cors. D'aquests, el primer que se'n féu càrrec fou el Pare Josep Nicolau Ramis i, després, el Pare Miquel Estrany Ramis.

Equip de bàsquet. Joan Estades, acotat, primer per la dreta.

Ja amb el Pare Estrany fundaren l'equip de bàsquet Joventut Mariana. Aleshores Joan Estades era prefecte de la junta de la Congregació Mariana; el pare Estrany, consiliari, i els vocals eren Bartomeu Ferrà, Miquel Colom, Ramon Bernat (vocal d'esports), Josep Rullan, Antoni Oliver Llinàs i Antoni Casanovas. A efectes federatius aquesta

junta també era la del Joventut Mariana.

Joan Estades va formar part del primer equip de bàsquet del Joventut Mariana, mentre que Ramon Bernat n'era jugador i també entrenador. En aquell moment la pista que utilitzaven, que era la del Convent, duia pendent i per tal d'atenuar aquest defecte, l'amo en Joan Vidal, carreter de la fàbrica Nova, els duia "cagaferro" (residus del carbó mineral) i els jugadors anaven anivellant la pista els matins, ben prest, ja que estaven mobilitzats perquè era el temps de la guerra europea i Balears estava en estat d'alerta.

A l'equip de bàsquet, segons Ramon Bernat, hi havia molta animació i s'avenien molt entre ells malgrat les dificultats d'aquell moment. Temps després, deixaren les pistes del Convent i passaren a jugar al Victòria. Sovint, les juntes de la directiva del Joventut Mariana, que se celebraven al Victòria, acabaven al Centro on continuaven les animades conversacions en les quals Joan Estades mai no quedava e,s casà amb Antònia Castañer Colom i va beneir el casament i celebrà la missa el Pare Miquel Estrany, poc abans de deixar Sóller i partir destinat cap a Madrid.

A la Congregació Mariana es fundà la Sección Filatélica i Joan Estades fou membre de la Junta Directiva. Al número 111 del butlletí de la Congregació Mariana de Sóller "Alturas", corresponent al tercer trimestre de 1954 podem llegir: *La delegación de Gracia del círculo filatélico y numismático de Barcelona organizó la V Exposición Filatélica y Numismática de Gracia, durante los días del 15 al 22 del presente mes, la cual fue instalada en el local de la Caja de Pensiones.*

Fueron nombradas 23 delegaciones en España y siete en el extranjero.

Fue elegido delegado en Sóller, de dicha exposición, nuestro buen amigo y renombrado filatélico, Juan Estades Enseñat.

Va ser jugador de l'equip de futbol del Convent i fou entrenador de bàsquet al Joventut Mariana.

Un dels moments més emotius per al nostre amic Joan va ésser quan l'equip juvenil masculí que ell entrenava es va proclamar campió de Balears. Era el 23 d'abril de 1955 quan l'equip format per Joan Marquès Delgado, Jaume Rullan Perelló, Mateu Ramon Vives, Bartomeu Prats Riudavets, Joan Lladó Arbona, Guillem Casellas Bernat, Francesc Vicens Marroig, Antoni Oliver Castañer, Gaspar Borràs Mora i Joan Rosselló Martorell va aconseguir derrotar l'Áudax. El dimecres 29 de juny l'expedició del Mariana partia cap a Barcelona a participar en un Campionat d'Espanya.

Devers l'any 1963, segons Josep Morell Castanyer, va ser nomenat cap de l'agrupament escolta "Capità Angelats".

El que és ben cert, com diu la seva dona Antònia Castanyer és que "en Joan Estades sempre en tenia una":

- Cada Dijous Sant duia, tot vestit de negre, el Sant Crist de la Sang. Li agradava especialment dur-lo quan passava per casa seva, a Sa Raval, o per ca les seves ties, a Sa Volta Piquera.
- Era adorador nocturn quan es quedaven a la parròquia fins a les cinc o cinc i quart de la matinada.
- Feia arbres genealògics.
- Formava part de les Conferències de Sant Vicenç de Paül, que es reu-

Amb el pare Miquel Estrany Ramis, consiliari de la Congregació Mariana.

El consistori del febrer de 1958. El batle era Jaume Colom, "Fidever" (dret, tercer començant per l'esquerra). Joan Estades, acotat, el tercer començant per l'esquerra.

- nien a la Vicaria de Sant Bartomeu i després anaven a repartir les targetes entre els més necessitats perquè poguessin anar a cercar menjar.
- Va ser membre del primer Consell Parroquial de Pastoral de la Parròquia de Sant Bartomeu.
 - Fou fundador i tresorer de la Joventut Masculina d'Acció Catòlica de Sóller l'any 1939.
 - Fou regidor de l'Ajuntament de Sóller des de l'any 1948 en diverses ocasions.
 - Membre de la comissió per a la causa de beatificació de la Serventa de Déu Francisca Alcover Morell.
 - Membre de la junta de Círculo Sollerense.
 - Soci de la Creu Roja i membre de la junta directiva en dues etapes diferents.
 - Membre actiu de l'Aliance Française. Feia també escola de francès juntament amb madame Messeguer i madame Lizana.
 - Membre de la junta del Casal de Cultura.
 - Membre de la junta directiva del Centre Parroquial Victòria.
 - Membre honorífic de la junta directiva de la Confraria del Sant Sudari.

Com diu el seu fill, Bernat Estades, “record que el meu pare sempre anava a reunions”.

Però el que més podem destacar de la seva tasca intel·lectual és el fet que era el millor coneixedor de l'arxiu municipal de Sóller. Moltes són les hores que passava entre els seus lligalls. No només cercava la informació que li podia interessar a ell sinó que fotocopiava qualsevol detall que pogués interessar algú.

Tothom que li anava a demanar ajuda sempre era ben acollit. Va ajudar, entre d'altres:

- Joan Gambins Galmés, per la seva publicació “El transporte terrestre mallorquín en el siglo XIX: el caso de Sóller (1825-1878)”.
- Jaume Ensenyat Julià, per a la seva publicació “Mallorquins a Puerto Rico”.
- Astrid Cubano Iguina, que va escriure “Un puente entre Mallorca y Puerto Rico: la emigración de Sóller (11830-1930).”.
- Antoni Vicens Castanyer, per a “Sollerics a França. Passions i quimeres. 1870-1940”.
- Catalina Maria Bernat Joy, que va escriure “L’anhel de tornar a Sóller. Emigrants: canvi social i progrés econòmic”.
- Antoni Quetglas Cifre, al seu treball “La Segona República, la Guerra Civil i els primers anys de postguerra a Sóller (1931-1945)”
- Josep Antoni Morell González, en molts dels seus reportatges al Setmanari Sóller publicats amb el títol “Sóller carrer a carrer”.
- La Guia de Sóller, d'autors varis.
- Tots els estudiants que li demanaren ajuda: tesines de llicenciatura, tesis doctorals, becats de Puerto Rico per investigar l'emigració i molts d'altres.

Investigà sobre les fàbriques de Sóller, els malnoms, l'emigració, els carrers, etc.

Sabia dels temes que interessaven a la gent. Feia una fotocòpia, la ficava a la seva butxaca i, quan et veia, te la donava. Quantes fotocòpies seves tenc relatives a la Parròquia de Sant Bartomeu!

A una entrevista que li va concedir a Miquel Àngel Canals per Sa Fira de 1999 i publicada al setmanari Sóller, podem llegir: *Vaig començar amb la idea de recollir malnoms de Sóller i Fornalutx, que abans eren el mateix municipi. He aconseguit dades que van des de l'any 1480 al 1885. Això m'ha permès*

Parlament de Joan Estades a Can Dulce, l'any 2002, amb motiu del lliurament del premi Reconeixement de Mèrits al germà Rafel del Convent.

trobar coses ben curioses sobre els emigrats que també he anat recollint des de 1840 a 1945, fet que m'ha donat ocasió de trobar dades sobre els noms dels carrers antics de Sóller. També estic agafant dades sobre els Fills Adoptius, Benemèrits i Il·lustres.

La informació sobre els malnoms que podem trobar entre els seus papers és immensa. La seva obra, encara inèdita, “Malnoms i topònims de Sóller i Fornalutx” està formada per 32 quaderns. Però ell, de caràcter tremendament perfeccionista, l'anà actualitzant una i una altra vegada: primer ho va fer en quadernets, després trobà que mancava informació i ho passà a fitxes, i des-

prés ho tornà a passar en net un parell de vegades.

Record que la primera reunió que vàrem tenir per tal de publicar els malnoms entre Margalida Tur, del Grup Serra, Antoni Quetglas, Joan Estades i jo mateix, no es va arribar a cap acord perquè ell volia que s'escrivís en “solleric”.

Un dia li vaig comentar que Moleta va amb “o” perquè ve de “mola” i no de “mula” i Joan, amb un somriure de complicitat em va dir: “I si ve del cognom Mulet?”. Crec que en realitat ell trobava que la seva feina encara es podia millorar. Era tan rígid amb ell mateix!

Però el fet de trobar entre els seus documents el que podria ser un esborrany de pròleg demostra que li feia il·lusió veure la seva obra publicada. Vet aquí l'esborrany:

Escriure el que signifiquen els malnoms és difícil ja que no hem assistit al temps en què es posaren. Jo he arreplegat els que he trobat escrits i per tant, com que no som del temps en què es posaren aquests malnoms, com és natural, no

ho puc certificar. He intentat aclarir-ho i les respostes del noranta per cent són “fabricades” pels padrins i així han passat als fills i després als néts i s’han cregut que les històries són vertaderes.

Un LLEIG ha dit que era LLEG. Un SARD perquè era pescador de canyeta i solia pescar sards. Un MOANA me digué que venia del francès, quan abans de relacionar-se amb el sud de França ja hi havia MOIANES a Mallorca.

Temps després sembla que es va decidir que es publicàs la seva obra i el seu fill Joan Estades Castanyer va començar a passar-li a l’ordinador. Però el nostre amic Joan, molt exigent amb ell mateix, no volia que hi hagués cap error i això, a vegades, l’esgotava i desanimava. Al moment de la seva mort ja hi havia quinze quaderns passats a l’ordinador.

Seria el nostre desig que aquesta important obra veiés aviat la llum d’una publicació seriosa i ben feta que ell, en el fons, hauria volgut.

Joan Estades Enseñat era subscriptor de la Societat d’Onomàstica de Barcelona i va publicar als seus butlletins dos treballs que són:

“Antropònims de Sóller i Fornalutx en 1833. I. Prenoms i cognoms”, al XX Butlletí Interior de la Societat d’Onomàstica. Juny de 1985.

“Antropònims de Sóller i Fornalutx en 1833. II. Renoms o malnoms”, al XXI Butlletí Interior de la Societat d’Onomàstica. Setembre de 1985.

També hem trobat entre els seus papers quatre quaderns relatius a l’emigració en els quals havia reunit els noms i cognoms, l’any de naixement, domicili dels seus familiars, ofici que tenien i on partien cada un dels emigrants. Podem trobar a l’entorn de 16.000 noms d’entre els anys 1846 i 1905.

A un altre esborrany de pròleg podem llegir:

Fa molts anys que vaig pensar que seria interessant arribar a fer una relació de tots els sollerics i residents a Sóller que emigraren a l’estranger. Pensava que la consulta de les Notas de Sociedad, del nostre Setmanari Sóller, amb les seves “Salidas y Llegadas” me bastaria per reunir els noms i cognoms de la totalitat dels emigrants de Sóller i Fornalutx. Després, vaig comprendre que només reuniria una part dels emigrants i per aquest motiu vaig renunciar a fer l’esmentat treball.

Passaren un grapat d’anys i quan estava (i encara estic) replegant els malnoms i cognoms dels sollerics i fornaltuxencs, vaig tenir ocasió d’intentar,

Anvers del títol de soci propietari del Camp d'en Mayol emès per la Sociedad Deportiva Sollerense.

de bell nou, els noms dels qui foren els nostres emigrants que partiren a Puerto Rico, Cuba, Filipines, Argentina, Alger, França, etc. etc.

Després ens conta que tots partiren a fer fortuna i que no tots ho aconseguiren. Especifica que sí feren doblers els dos germans Toni des Molí i Bernat Pati (Mayol Simonet), entre d'altres.

Sobre els joves que partien a l'estranger, ens diu que hi havia el perill de no tornar quan fossin cridats a files per tal de complir amb els deures militars. Per aquest motiu els pares o parents amb propietats anaven a cal notari i feien escriptura responnent amb una casa, hort o olivar si el jove no es presentava. Temps més tard responien amb 3.000

pessetes i anys després començaren a respondre davant el batle. Així era l'amic Joan Estades, sempre disposat a aclarir dades de la nostra història!

Després, sobre la seva recerca a l'arxiu municipal i relativa als emigrants ens precisa:

*No podria ser una relació completa perquè:
Falten llibres de diferents anys.
Falten fulls de les autoritzacions.
Falten fulls de certs llibres.*

Hem fet aquesta recollida dels noms dels emigrants dels llibres del cens i de l'arxiu de l'Ajuntament i d'altres.

El dia 9 de maig de 1999, diumenge de Sa Fira, l'Associació Solle-rica de Cultura Popular li va lliurar el primer guardó de Reconeixement de Mèrits de Can Dulce. Llegí la seva biografia i mèrits Josep Morell Castanyer davant un Joan Estades nerviós i poc amic del protagonisme.

Passi emès per l'Ajuntament de Sóller i que es lliurà a aquells que abans havien estat propietaris del Camp d'en Mayol.

El Camp d'en Mayol el comprà la “Sociedad Deportiva Sollerense” per 52.000 pessetes i varen lliurar-se 104 títols de propietat a 500 pessetes cada un. Això feia que el camp de futbol fos propietat particular d'aquestes 104 perso-nes.

A Joan Estades el preocupava que per mor d'aquesta propietat particular no es poguessin demanar subvencions a la Delegació Nacional d'Esports o bé que es poguessin produir possibles especulacions urbanístiques.

Per aquest motiu es va posar en contacte amb Joan Mayol Servera, *Falet*, per tal de proposar-li que es fessin les passes oportunes per concedir la pro-pietat a l'Ajuntament. Era l'any 1979.

Entre tots dos parlaren amb qui aleshores era president de la S.D.S. , Joan Daniel Pascual Castañer i, un cop obtingut el permís, es repartiren els 104 socis, per tal de parlar amb ells i exposar-los la seva proposta.

Llegim a un títol de propietat:

Según escritura pública de 11 de mayo de 1980 otorgada ante el notario de esta ciudad, D. José I. Braquehais García. La Sociedad S.D.S. cedió gratuita-mente la plena propiedad de este título así como la totalidad del campo de deportes “Camp d'en Maiol” a favor del Ayuntamiento de Sóller.

Els 104 socis continuaven amb el dret d'entrada gratuïta i el seient corresponent.

Ara gaudim d'un camp municipal de futbol.

Homenatge que li reté la secció còmica S'Olla del setmanari Sóller el 3 de març del 2007, poc després de la seva mort.

Un dels episodis que va ser sofrir més Joan Estades Ensenyat va ser quan, l'any 2001, per les festes de Sant Bartomeu, l'Ajuntament va decidir lliurar-li l'Escut d'Or de Sóller. En Joan em va demanar si li podia fer de testimoni. Jo no sabia de què però vaig acceptar i entràrem a veure qui aleshores era regidor de Cultura, Guillem Bernat. Joan li va dir a Guillem que no podia acceptar l'Escut d'Or ja que no era de les mateixes idees polítiques d'aquell consistori. Tant Guillem com jo intentàrem fer-li veure que l'escut d'Or era una distinció que no tenia res a veure amb la ideologia. Però no el vàrem poder convèncer i Guillem, finalment, va acceptar la seva renúncia. Després, Joan Estades, humilment, va demanar: "podré seguir anant a l'arxiu?". Guillem Bernat li va dir que naturalment que sí ja que no tenia res a veure una cosa amb l'altra.

Dies després unes desafortunades declaracions de no record qui parlaven de les idees conservadores de Joan Estades i posaven en dubte que fos mereixedor de l'Escut d'Or. Es va dir que per aquest motiu havia renunciar a l'Escut. Tant Guillem com jo sabem que la renúncia s'havia produït dies abans.

Dijous dia 15 de febrer de 2007, a les 11 hores del matí, Joan assistí a la reunió de la comissió per a la causa de beatificació de Francisca Alcover, i el capvespre, parlant de temes sollerics, es començà a trobar malament. Dilluns dia 19 de febrer de 2007 va morir a Palma.

Joan va ser més exigent amb ell mateix que amb ningú altre. No va canviar d'idees ni quan les circumstàncies li foren adverses. Es pot dir el mateix de tothom?

Vagi per endavant aquest homenatge al gran salleric que fou Joan Estades Ensenyat i una abraçada a la seva esposa Antònia Castanyer i als seus fills, Macià, Bernat i Joan.